

प्रदेश लोक सेवा आयोग, कर्णाली प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा, स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, अधिकृतस्तर आठौं तह, आयुर्वेद चिकित्सक पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम र परीक्षा योजना

पाठ्यक्रमको रूपरेखा:- परीक्षा योजना (Examination Scheme) निम्नानुसार हुनेछ।

परीक्षाको चरण	परीक्षाको किसिम	पूर्णाङ्क
प्रथम	लिखित परीक्षा	२००
अन्तिम	सामुहिक परीक्षण र अन्तरवार्ता	४०

१. प्रथम चरण लिखित परीक्षा योजना

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उत्तिर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	प्रश्नसंख्या×अङ्क	समय
प्रथम	आयुर्वेद सम्बन्धी विषय	१००	४०	बस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice)	१०० प्रश्न x १ अङ्क = १०० अङ्क	१ घन्टा ३० मिनेट
द्वितीय		१००	४०	विषयगत (Subjective)	१० प्रश्न x १० अङ्क = १०० अङ्क	३ घन्टा

२. अन्तिम चरण: सामुहिक परीक्षण र अन्तर्वार्ता (Group Test & Interview)

विषय	पूर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
सामुहिक परीक्षण (Group Test)	१०	समुहमा व्यक्तिगत प्रस्तुती (Individual Presentation in Group)	३० मिनेट
व्यक्तिगत अन्तरवार्ता (Individual Interview)	३०	मौखिक (Oral)	

द्रष्टव्यः

- यस पाठ्यक्रमलाई प्रथम चरण र अन्तिम चरण (सामूहिक परीक्षण र अन्तरवार्ता) मा विभाजन गरिएको छ
- उल्लिखित सेवाको खुला र समावेशी समूहको एउटै प्रश्नपत्रबाट परीक्षा सञ्चालन हुनेछ ।
- प्रथम तथा द्वितीय पत्रका पाठ्यक्रमका एकाईहरुबाट सोधिने प्रश्नहरुको संख्या निम्नानुसार हुनेछ ।

प्रथमपत्र एकाई	१	२	३	४	५	६	७	८	९
प्रश्नसंख्या	१२	१२	१०	१०	१५	१२	१५	७	७
द्वितीय पत्र खण्ड	A	B		C		D		E	
द्वितीयपत्र एकाई	१	२	३	४	५	६	७	८	९
प्रश्नसंख्या	१	१	१	१	२	१	२	१	

- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ ।

५. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरूको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
६. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरू हुने परीक्षामा क्याल्कुलेटर प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
७. विषयगत प्रश्नहरूको हकमा तोकिएको अङ्कमा एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुई भन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिनेछ ।
८. परीक्षा हलमा मोबाइल फोन, स्मार्ट वाच, हेड फोन वा यस्तै प्रकारका विद्युतीय उपकरण, पुस्तक, नोटबुक, झोला लगायतका वस्तुहरू लैजान पाइने छैन ।
९. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिईए अनुसार हुनेछ ।
१०. विषयगत प्रश्न हुने पत्र/विषयका प्रत्येक भाग/खण्ड/एकाइका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तर पुस्तिकाहरू हुनेछन् । परीक्षार्थीले प्रत्येक भाग/खण्ड/एकाइका प्रश्नहरूको उत्तर सोही भाग/खण्ड/एकाइको उत्तर पुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ ।
११. यस पाठ्यक्रम अनुसारका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगावै संशोधन भई कायम रहेका विषयवस्तुलाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।
१२. प्रथम चरणको लिखित परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरूलाई मात्र अन्तिम चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ ।
१३. लिखित परीक्षा र अन्तिम चरणको सामूहिक परीक्षण र अन्तर्वार्ताको कुल प्रासाङ्गको आधारमा अन्तिम परीक्षाफल प्रकाशित गरिनेछ ।
१४. पाठ्यक्रम लागू हुने मिति: २०७९/०५/१०

प्रदेश लोक सेवा आयोग, कर्णाली प्रदेश
प्रदेश निजामती सेवा, स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, अधिकृतस्तर आठौं तह, आयुर्वेद चिकित्सक पदको खुला
प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम र द्वितीय पत्र :- आयुर्वेद सम्बन्धी विषय

Section A

१. आयुर्वेद सिद्धान्तः (मौलिक सिद्धान्त, शरीर रचना, शरीर क्रिया एवं रोग निदान)

- १.१ आयुर्वेदको अवतरण, प्रकृति, शरीर, मन, आत्मा, दोष—भेद—स्थान—कर्मको ज्ञान । धातु, उपधातु, मलसंख्या, नाम, पञ्चमहाभूतको ज्ञान । द्रव्य—गुण—कर्म, सामान्य—विशेषादिको ज्ञान । प्रमाण—प्रत्यक्ष, अनुमान—आप्तोपदेश, युक्ति, कारण आदिको ज्ञान, विभिन्न दर्शन, संहिता, बृहन्नयी, लघुन्नयी आदिको ज्ञान र मौलिक सिद्धान्तका समग्र विषयहरूको ज्ञान ।
- १.२ शरीर रचनागत गर्भशरीर (गर्भको परिभाषा, सूक्ष्म—रचनात्मक परिचय, गर्भाधान, गर्भ पोषण, अपरा निर्माण, अङ्ग—प्रत्यङ्ग निर्माण आदिको ज्ञान) अस्थिशरीर, सन्धिशरीर, लसिका संस्थान, पेशी शरीर, सिरा, धमनी र स्रोत शरीर एवं विभिन्न संस्थानहरूको आयुर्वेदीय तथा आधुनिक मतानुसार ज्ञान । ग्रन्थी, कला, त्वक, मर्म, कोष्ठ, कोष्ठांग, इन्द्रिय शरीरको ज्ञान
- १.३ सञ्चय, प्रकोप, प्रसर आदि षड्क्रियाकालको ज्ञान, दोषहरूको विकारकारित्व, व्याधिजनकत्व, दोषहरू वात—पित्त—कफहरूको भेदानुसार स्थान, गुणकर्मको ज्ञान, प्राणवहस्रोतस्, रक्त परिभ्रमण, हृत्कार्यचक्र, रक्तचाप, नाडीको ज्ञान । श्वास—प्रश्वास र अग्निहरू, पाचन पोषण—सात्मीकरणवारे क्रियाहरूको ज्ञान । दोष—धातु—मल एकादशेन्द्रियको ज्ञान । स्वतन्त्र र परतन्त्र नाडी संस्थान, अन्तस्त्रावी ग्रन्थीहरूको कार्य र क्षय—वृद्धिका लक्षणको ज्ञान मांसपेशी संकुचन प्रसारण क्रियाको ज्ञान, विभिन्न संस्थानहरू आधुनिक शरीरक्रिया विज्ञानको ज्ञान ।
- १.४ दोष—धातु—मलहरूको उपचय, वृद्धि र क्षयका लक्षणहरू, दोषहरूको संचय, प्रकोप—प्रसर आदिको ज्ञान । दोष दूष्यहरूको कोष्ठ—शाखाश्रय, दोषका कर्महरू, रोग मार्गहरू, विकृति विज्ञानको परिभाषा र महत्व, स्रोतहरूको विवरण, महत्व, स्रोतो वैगुण्य, स्रोतो दुष्टिका कारण, लक्षणहरूको ज्ञान । स्थानस्थ धातु विकृति, रोगका प्रकारहरू र तिनीहरूका विशेष अवस्थाहरू जस्तै, आम—पक्वको निरूपण ।
- १.५ विभिन्न स्रोतवह जस्तै रसवह, रक्तवह, प्राणवह, उदकवह, अन्नवह, मेदोवह, मनोवह, स्रोत एवं वातनाडी स्रोतका रोगहरूको विशिष्ट ज्ञान । रोगहरूको उत्पत्तिमा सूक्ष्म जीवाणुहरूको भूमिका, परजीवीहरूको प्रकार, स्वरूप, रञ्जन विधि, जीवन चक्र, निर्जीविकरण, कृत्रिम उत्पादनहरूको सामान्य परिचय, कफ, मल, मूत्र, रक्त परीक्षण आदिको ज्ञान । निदान पञ्चकको महत्व, रोग एवं रोगी परीक्षण जस्तै: वक्ष, नाडी, उदर साथै त्रिविध, प्रमाण अनुसार चतुर्विध, पञ्चेन्द्रिय परीक्षा र प्रश्न अष्टविध रोगी परीक्षणको ज्ञान ।

Section B

२. द्रव्यगुण विज्ञान

- २.१ द्रव्यगुण शास्त्रको परिभाषा, रस—गुण—वीर्य—विपाक—प्रभावको ज्ञान । कर्मवाचक शब्दहरू जस्तै: दीपन—पाचन आदिको परिभाषा, गणहरू, भेषज प्रयोग गर्दा विचारणीय पक्षहरू जस्तै: देश—काल—बल आदिको ज्ञान । निघण्टुहरू (धनवन्तरी निघण्टु, राज निघण्टु, भावप्रकाश निघण्टु) को ज्ञान ।
- २.२ गुणस्तरीय जडीबुटी संकलन, भण्डारणको बारेमा ज्ञान, द्रव्यगत अशुद्धिहरूको सामान्य, विशिष्ट शोधन, अपमिश्रण एवं प्रतिनिधि द्रव्य । कर्णाली प्रदेशमा भएका महत्वपूर्ण जटिबुटीहरू: (पाँचऔंले, यासाँगुम्बा, पदमचाल, सतुवा, लोठसल्ला, गुच्ची च्याउ, अतिस, धसिगरे, केशर), जांगम द्रव्यको बारेमा सामान्य जानकारी ।
- २.३ निम्न लिखित द्रव्यहरूको नेपाली, संस्कृत र लेटिन नाम, कुल, सामान्य परिचय, मुख्य रसायनिक घटक, आमयिक प्रयोग संस्थानिक कर्म, विषाक्त प्रभाव र त्यसको निवारण, प्रयोज्य अङ्ग, मात्रा एवं औषधि योगवापरे ज्ञान ।

अर्क	एलाद्वय	गुडुची	दन्ती	पिप्पली	रास्ना
अगुरु	कर्कटश्रृङ्गी	गुग्गुल	दाडिम	पुनर्नवा	लताकरञ्ज
अग्निमन्थ	काञ्चनार	गोक्षुर	दारुहरिद्रा	पुष्करमूल	लवङ्ग
अजमोदा	कुटज	चाङ्गेरी	देवदारु	पृश्नपर्णी	लोध्र
अर्जुन	कण्टकारी	चित्रक	धतुर	बला	वासा
अतिबला	कपिकच्छु	चन्दन	धातकी	ब्राह्मी	वचा
अतिविषा	कुपिल	जम्बु	धान्यक	बृहती	वरुण
अपामार्ग	कुमारी	ज्योतिष्मती	नागकेशर	भल्लातक	वाकुची
अश्वगन्धा	करञ्ज	जातिफल	नागबला	भृङ्गराज	विभितक
अशोक	करवीर	जटामसी	निम्ब	मधुयष्टी	विडङ्ग
अहिफेन	किराततिक्त	जीरक	निम्बुक	मरिच	सप्तपर्ण
आर्द्रक	कुष्ठ	त्वक्	निर्गुण्डी	मण्डुकपर्णी	सर्पगन्धा
आमलकी	कृष्णजीरक	तुलसी	पटोल	मुस्तक	सारिवा
आरग्वध	कुम्माण्ड	तुवरक	पलाश	मिश्रेवा	हरितकी
इन्द्रवारुणी	खदिर	तालिशपत्र	पाठा	यवासा	हिङ्गु
उशीर	गम्भारी	तेजोहा	पाटला	यवानी	हरिद्रा
एरण्ड	गन्धप्रसारिणी	त्रिवृत	पारसिकयवानी	रसोन	

३ रसशास्त्र, भैषज्य कल्पना:

- ३.१ रसशास्त्र र भैषज्य कल्पनाको परिभाषा, लवण पञ्चक, क्षार पञ्चक, मधुरत्रय आदि । परिभाषा प्रकरण, औषधि निर्माणका पुट—मूषा—कोष्ठीको ज्ञान, रसको पर्याय, रसौषधिहरूको निर्माण विधि, मात्रा, गुण, आमयिक प्रयोग, महारस, उपरस—धातु, उपधातु, रत्न—उपरत्न, बिष, उपविष आदिहरूको शोधन, मारण र उपयोग आदिको ज्ञान
- ३.२ भैषज्य कल्पनाका आधारभूत सिद्धान्तहरू, पञ्चविधकषाय कल्पना, चूर्ण, वटी, आसव, अरिष्ट, घृत, तैल, क्षार निर्माण, प्रयोग, मात्रा र पथ्य निर्माणको ज्ञानको साथै औषधि संरक्षण विधिको ज्ञान ।
- ३.३ आयुर्वेद औषधि निर्माणका लागि निर्माणशालाको आयुर्वेद तथा आधुनिक मापदण्डहरूको ज्ञान ।

Section C

४. स्वस्थवृत्त, व्यवहार आयुर्वेद र अगदतन्त्रः

- ४.१ व्यक्तिगत स्वास्थ्य—स्वस्थवृत्तको प्रयोजन, स्वास्थ्यको लक्षण, दिनचर्या, रात्रीचर्या, ऋतुचर्या, त्रय उपस्तम्भ, सद्वृत पालन, धारणिय र अधारणिय वेग, उपवास, निन्दित, अतिनिन्दित पुरुष, आचार रसायन, मिथ्याहार विहार, प्रज्ञापराध, आहारविधि, आहारविधि विशेषायन, पथ्यापथ्य, संतर्पण अपतर्पण जन्य व्याधिहरू ।
- ४.१.१ आहारको प्रमाण तथा पोषण—जीवनीयतत्व (भिटाविन) हीनता जनित रोगहरू, प्रोटिन, वसा (Fat), खनिज (Mineral), लवण (Salt) को महत्व अभावजन्य व्याधिहरू, षडरस भोजनको महत्व, देशानुसार पोषण, राष्ट्रिय पोषण कार्यक्रम, परिवार कल्याण कार्यक्रम, मातृ शिशु कल्याण कार्यक्रम, परिवार नियोजन (Family Planning) सम्बन्धी ज्ञान
- ४.१.२ जल —जलको विविध अशुद्धिहरू, जलशुद्धिका प्रकार, भौतिक र रासायनिक जल, शोधन विधिहरू र परिक्षण अपद्रव्य निवारण व्यवस्था, शव विनाशका विधिहरू, संक्रामक रोग—परिभाषा, विसंक्रमण विधिहरू, जनपदोद्भवसं, विषमज्वर, मसुरिका, विसुचिका, वातज्वर, संसर्जन तथा कुप्रसंगद्वारा उत्पन्न व्याधिहरू फिरंग, उपदंश, पुयमेह आदिको प्रतिकार ।
- ४.२ व्यधिक्रमत्व, ब्रह्मचर्या, निद्राको ज्ञान ।
- ४.३ योग — परिभाषा, स्वास्थ्य रक्षामा योगको महत्व, अष्टांग योग, आसनको उपयोगिता र स्वास्थ्यमाथि प्रभाव, आसनको ज्ञान(स्वस्तिकासन, गोमुखसन, कुर्मासन, कुक्कुटासन, उत्तानपादासन, धनुरासन, मत्स्येन्द्रासन, पश्चिमोत्तासन, मथुरासन, शवासन, सिद्धासन, पद्मासन, सिंहासन, सर्वांगासन, शीर्षासन, पवनमुत्तासन, भुजंगासन, वज्रासन, चक्रासन ।), प्राणायाम, षट्कर्म, नैष्ठिकी चिकित्सा, निसर्गोपचारको प्रयोजन तथा महत्व, उपवासको चिकित्सामा महत्व ।
- ४.४ अगततन्त्र परिभाषा, विष परिभाषा, उत्पत्ति, विष प्रकार । विषको परीक्षा, मद्यविष, मद्य विषको दोष तथा गुण, मदको विभिन्न अवस्था, मदात्ययको लक्षण एवं चिकित्सा जांगम विष सर्पविष, विष अनुसार सर्पको भेद, सर्पदंशको लक्षण एवं चिकित्सा वृश्चिकविष, लुताविष, मुषकविष, अलर्कविषको लक्षण चिकित्सा एवं साध्यसाध्यता उपविषको वर्णन लक्षण एवं चिकित्सा । कुपिलु, भल्लातक, अहिफेन, धतुर, भांग, अर्क, जयपाल खनिज विष पारद, नाग, वंग, गौरीपाषाण तथा ताम्र आदिको प्रभाव, लक्षण एवं चिकित्साको ज्ञान
- ४.५ व्यवहार आयुर्वेद (Medical Jurisprudence) परिभाषा, न्यायिक वैद्यवारे ज्ञान, चिकित्सकीय कर्तव्य, गोपनीयता, मृत्युकालको समय लिखित तथा मौखिक साक्ष्य । व्याभिचार, अप्राकृतिक कर्म, गर्भपात(Miscarriage), भ्रूणहत्या, कौमार्य (Verginity) को व्यवहारायुर्वेदिय ज्ञान ।

५ काय चिकित्सा:

- ५.१ काय चिकित्साको परिभाषा, चिकित्साको परिभाषा, भेद, चतुष्पाद, चिकित्सकको भेद, षडविध उपक्रम सिद्धान्त ।
- ५.२ निम्न व्याधिहरूको सामान्य कारण, सम्प्राप्ति, लक्षण, चिह्न, एवं चिकित्सा— ज्वर (Fever), आंत्रिकज्वर (Enteric Fever), श्लेष्मिक ज्वर (Pneumonia), विषमज्वर (Malaria), Dengue fever, Chikungunya, स्त्रीपद (Filariasis), मसुरिका (Small Pox), रोमान्तिका ज्वर (Measles)। अतिसार (Diarrhoea), ग्रहणि (Malabsorption), प्रवाहिका (Dysentery), अर्श (Hemorrhoids), विसुचिका (Cholera), परिणामशुल (

Duodenal Ulcer), अम्लपित्त (Acid Peptic Disease), उदररोग (Abdominal Diseases), गुल्म (Abdominal lump), कृमि रोग (Helminthiasis), शीतपित्त (Urticaria)। आमवात (Rheumatoid Arthritis), वातरक्त (Gout), राजयक्ष्मा (Tuberculosis), रक्तपित्त (Bleeding Disorder), पाण्डु (Anemia), कामला (Jaundice), कास (Cough), श्वास (Dyspnoea), हिक्का (Hiccough), कुष्ठ (Leprosy), प्रमेह, मधुमेह (Diabetes mellitus), मूत्रकृच्छ्र (Dysuria), मेदरोग (Hyperlipidemia), अश्मरी (Calculus) आदि । वातव्याधि, पक्षघात (Paralysis), अर्दित (Facial paralysis), कम्पवात, संधिगतवात (Osteoarthritis), कतिग्रह, गृधशि (Sciatica), विश्वाचि, अववाहुक, Motor Neuron Diseases, आक्षेपक (Convulsion)। उपदशं (Syphilis), पुयमेह (Gonorrhoea) र अन्य यौनरोग क्लैव्य (Impotence), शीघ्रपतन (Premature Ejaculation)। उन्माद (Mania), अपस्मार (Epilepsy), अतत्वाभिनिवेश (OCD) आदि मानसिक रोगहरू। हृद रोग (Heart Disease) – हृदयाभिघात (Heart attack), हृच्छुल (Angina), उच्च रक्तचाप (Hypertension)।

- ५.३ रसायन – परिभाषा, प्रयोजन तथा महत्व । रसायनको प्रकार तथा रसायन सेवनको भेद । विविध रसायन योग, आचार रसायन, रसायनको मात्रा, निर्धारण तथा अवस्थाको अनुसार मात्रा भेद, वृद्धावस्था जनित विकार एवं चिकित्सा ।
- ५.४ वाजीकरण – वाजीकरण परिभाषा, प्रयोजन र महत्व । विविध वाजीकरण योग र तिनिहरूको गुण, कर्म, मात्रा, सेवन प्रयोग विधि ।
- ५.५ पञ्चकर्म – पंचकर्ममा प्रयोज्य कर्म तथा तिनिहरूको प्रयोजन, परिभाषा, संशोधन योग्य पुरुष तथा विधिको वर्णन, पंचकर्ममा प्रयोग गरिने द्रव्य तथा यंत्रको ज्ञान । स्नेहन स्वेदन आदि पुवकर्मको ज्ञान, स्नेहन स्वेदन योग्य व्याधिहरू तथा रोगिको वर्णन । वमन, विरेचन, शिरोविरेचन, आस्थापन, अनुवासन बस्ति आदिको अतियोग, सम्यक योगको लक्षण र अतियोगजनित उपद्रवको प्रतिकार ।
- ५.६ अत्यायिक चिकित्सा (Emergency Management) – अत्यायिक चिकित्सा परिभाषा, प्रकार, सामान्य चिकित्सा सिद्धान्त । शिरोआघात (Head Injury), दग्ध (Burn), तीव्र रक्तस्राव (Acute Hemorrhage), तीव्र उदरशुल (Acute Abdomen), वृक्कशुल (Colic Pain), पित्ताशयशोथ शुल (Cholecystitis), तीव्र उदर कला शोथ (Acute peritonitis), आन्त्रावरोध (Intestinal Obstruction), तीव्रश्वास (Acute severe Asthma), Status Epileptics, Coma, आन्त्रशोथ (Gastroenteritis), मुत्रावरोध (Retention Of Urine), हृच्छुल (Chest pain), मुत्रच्छ्रा (Fainting), तीव्र ज्वर (Acute Fever), औषध प्रतिक्रिया (Drug reaction), विषाक्तता आदिको अत्यायिक अवस्थाको विवेचन तथा प्रतिकार (Management of acute poisoning) । अमृतजल आदिको सुचिभरण (IV-line opening), रक्तदान (Blood Donation), रक्त शर्कराको कमि वा आधिक्यता (Diabetic keto acidosis) ।

Section D

६ शल्य/शालाक्यः

- ६.१ शल्यतन्त्र सम्बन्धी व्रण, शोथ, विद्रधि, दग्ध, सद्योव्रण, अर्बुद, अस्थिभग्न, सन्धिच्यूतको नैदानिक ज्ञान । अष्टविध शल्यकर्म आदिको ज्ञान । क्षार परिभाषा, प्रकार, क्षारकर्म, सन्धानकर्म, रक्तमोक्षण आदिको ज्ञान । संस्थानगत आयुर्वेद एवं आधुनिक शल्य कर्महरूको आधारभूत ज्ञान । शल्यमा प्रयोग हुने यन्त्र-शस्त्रहरू एवं तिनीहरूको निर्जीविकरण (Sterilization) गर्ने विधिको ज्ञान । मुत्र विकार (Renal Diseases) - मुत्रकृच्छ्र (Dysuria), मुत्राघात (Retention of urine), अश्मरी (Calculus), निरुद्धप्रकाशको निदान, लक्षण, प्रकार,

चिकित्सा र उपद्रव । गुद रोग (Anorectal Diseases) —परिकर्तिका (Fissure in Ano), अर्श (Hemorrhoids), भगन्दर (Fistula in Ano), गुदभ्रश (Rectal Prolapse) र गुदविद्रिधि (Peri anal abscess) को निदान, लक्षण, प्रकार, चिकित्सा र उपद्रव । वृद्धि रोग निदान, लक्षण, प्रकार, चिकित्सा । बन्धका (Bandaging) प्रकार र प्रयोजन ।

६.२ उध्वजत्रुगत (ENT & Eye) जस्तै: मुख, नेत्र, कर्ण, नासा एवं शिरोगत रोगहरूको कारण, निदान, लक्षण र चिकित्साको ज्ञान । क्रियाकल्प विधिहरूको ज्ञान एवं राष्ट्रियस्तरको अन्धोपन निवारण कार्यन्वयन आदिको ज्ञान

७. स्त्री प्रसूती एवं बालरोग:

७.१ रजोविज्ञान – आर्तव, रजोत्पत्ति (Menarche), रजको प्रमाण, मात्रा, स्वरूप, कार्य, रजोनिवृत्ति (Menopause), स्तन्य (Breast Milk), आर्तव (Menstruation) सम्बन्धि ज्ञान ।

७.२ गर्भ विज्ञान – गर्भावक्रान्ति (Embryology), गर्भव्याख्या, शुक्र वर्णन, गर्भमा लिंग निर्णायक लक्षण र परिक्षण, गर्भाकृति, गर्भको मासानुमासिक वृद्धि, अपरा निर्माण (Placental Formation), अपरा विकृति (Placental Disorder), गर्भोपक्रम, नाभिनाडि (Umbilical Cord), गर्भ विकृति (Congenital Anomalies), ज्ञान । स्त्री रोग – रजोक्षय (Amenorrhea), रजोदृष्टि, कष्टार्तव (Dysmenorrhea), रक्तप्रदर (Menorrhagia/Metrorrhagia), योनिव्यापद (Vaginal Diseases), योनिभ्रश (Vaginal /Uterine Prolapse), बन्ध्यत्व (Infertility) आदिको हेतु, लक्षण, एवं चिकित्सा ।

७.३ गर्भिणी विज्ञान – सद्योगृहित गर्भको लक्षण, पुसंवनविधि, गर्भिणी निदान एवं लक्षण, गर्भ व्यापद— गर्भस्राव (Miscarriage), गर्भपात (Abortion), उपविष्टक, नागोदर, लीनगर्भ, मुढगर्भ (Malpresentation), मृतगर्भ (IUFD), अकालप्रसव, कालातितप्रसव, गर्भजन्य विषमयता । गर्भिणी चर्या – गर्भिणी आहार विहार दिनचर्या सम्बन्धी निर्देश

७.४ प्रसव विज्ञान – प्रसव (Labor) परिभाषा, चरण, अवधि, हेतु, आसन्न प्रसव लक्षण, प्रसवकर्म, प्रसवपत्रिका, उपस्थित प्रसवको लक्षण, प्रसवकालको अवस्थामा प्रबन्ध । प्रसवव्यापद, प्रसवोत्तर रक्तस्राव (Post partum Hemorrhage), गर्भसंग (Obstructed Labor), अपरासंग (Retained Placenta)

७.५ सुतिका विज्ञान— सुतिका काल (Puerperium), सुतिका कालान्तर्गत परिवर्तन व्यवस्था, सुतिका आहार, सुतिका ज्वर (Puerperal Pyrexia), लक्षण चिकित्सा एवं साध्यसाध्यता । स्तन्य— स्तन्यदुष्टि निदान तथा चिकित्सा । स्तनकीलक, स्तनविदधि (Breast Abscess) निदान लक्षण एवं चिकित्सा ।

७.६ सद्योजात – जातमात्र, नवजात (Neonate), बालकको परिचर्या, स्तन्यको अभावमा पथ्य, अन्य दूग्धपान एवं लेहन कर्म, रक्षोघ्न कर्म, जात कर्म संस्कार, कर्ण वेधन संस्कार । बालरोग परिक्षण, वय भेद एवं वय भेदानुसार औषधि मात्रा निर्धारण । धात्री परिक्षा, बालकको मानसिक, शारीरिक वृद्धि र विकास (Growth and Development, specially knowledge regarding developmental milestone) । बालकामला (Neonatal Jaundice) । राजयक्ष्मा (Tuberculosis) । जलशीर्षक (Hydrocephalus), प्रसवोत्तर व्याधिहरू— नाभिपाक, आक्षेपक (Convulsion), मुखपाक (Stomatitis), गुदपाक (Proctitis), मलावरोध, छर्दि, अतिसार, प्राणवहस्रोतसका व्याधिहरू । क्षीरन्नाद – दन्तोदभेदकालीन व्याधिहरू, बालग्रह दुष्टिजन्य रोग लक्षण एवं चिकित्सा । व्याधिक्रमत्व (Immunity) सामान्य परिचय, व्याधिक्रमत्व न्यूनताजन्य व्याधिहरू । खोप (Vaccination) सिद्धान्त भेद, खोप दिने समय र विधिहरूको ज्ञान ।

Section E

8. Basic Knowledge and Contemporary Issues

8.1. Basic knowledge on Nepal and Karnali Province

1. Physical, Socio-cultural and Economic geography of Nepal.
2. Geographical diversity, climatic conditions, Livelihood and life style of Karnali Province
3. Ayurveda health system in Karnali Province and Nepal
4. Role of medicinal plant in economic development of Karnali Province and Nepal

8.2 Health provisions in the Constitution of Nepal

8.3 Management Concepts and Governance

1. Management concepts:
 - Planning, Organizing, Staffing, Directing, Controlling, Coordinating, Budgeting,
 - Motivation and Morale
 - Leadership
 - Decision making
 - Conflict and Grievance Handling
2. Good Governance

8.4 Relevant Cross Cutting issues:

1. Health Sector in Sustainable Development Goals
2. Climate change and Environmental Issues relevant to Health
3. Disaster management
4. Effectiveness of service Delivery through citizen Charter, Social Audit, Public Hearing, Information Technology

8.5 Research Methodology and Medical Statistics

1. Research Formulation and design
2. Data collection and Analysis
3. Research Ethics, IPR, Scholarly Publications
4. Clinical research
5. Importance of the Medical Statistics

९. स्वास्थ्य सम्बन्धी ऐन, नियमहरु:

१. राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति, २०७६
२. राष्ट्रिय आयुर्वेद स्वास्थ्य नीति, २०५२
३. कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य नीति, २०७६
४. नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३, स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०५५
५. कर्णाली प्रदेश स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७८
६. आयुर्वेद चिकित्सा परिषद् ऐन २०४५,
७. भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९
८. जनस्वास्थ्य सेवा ऐन, २०७५ जनस्वास्थ्य नियमावली, २०७७
९. सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ र सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४

सामूहिक परीक्षण

सामूहिक परीक्षण व्यक्तित्व परीक्षणको एक अंश हो । प्रदेश निजामती सेवा र स्थानीय सरकारी सेवाको क्षेत्र विस्तार तथा कार्य पद्धति परिवर्तन समेत भैरहेको सन्दर्भमा नेपाल सरकारका नीति, योजना, कार्यक्रम लगायत शासन व्यवस्था सम्बन्धी समसामयिक विषय माथि विचार—विमर्श, छलफल गरी तिनको अझै बढी प्रभावकारी तथा कार्यान्वयन योग्य समाधान पहिल्याउने सम्बन्धमा उम्मेदवारहरुको क्षमता पहिचान गर्नु यस परीक्षणको मूलमर्म हो । यसको लागि छलफल, विचार—विमर्श गरी परिस्थिति बुझ्न सक्ने, निर्णय दिने, जनतालाई क्रियाशील बनाउने, चित्त बुझाउने, निर्धारित लक्ष्य अनुसार काम गर्ने/गराउने, जस्ता कामका लागि लेखन क्षमताका साथसाथै समस्यालाई यथार्थपरक ढंगले पहिचान गर्नसक्ने, वाकपटुता, शिष्टता, तर्कशक्तिको पनि आवश्यकता पर्दछ । त्यसैले यस परीक्षणमा उम्मेदवारहरुको बौद्धिक क्षमता, संचार सीप, समूह गतिशीलता, व्यवहार, व्यक्तित्व, मनोवृत्ति, क्रियाशीलता, निर्णयशक्ति, समस्या समाधान क्षमता, नेतृत्व क्षमता, समय व्यवस्थापन तथा व्यक्तित्वमा भएका अन्य गुणहरुको आंकलन अर्थात् परीक्षण र मूल्याङ्कन गर्नको लागि उम्मेदवारहरुलाई कुनै समसामयिक विषय/सवाल/समस्यामा सामूहिक छलफल गरी समस्या समाधान केन्द्रीत प्रभावकारी र कार्यान्वयन योग्य समाधान निकाल्न दिइन्छ ।

सामूहिक छलफल

यस प्रयोजनको लागि गरिने परीक्षण १० पूर्णाङ्क र ३० मिनेट अवधिको हुनेछ जुन नेताविहिन सामूहिक छलफलको रूपमा अवलम्बन गरिनेछ । दिइएको प्रश्न वा Topic का विषयमा पालैपालोसँग निर्दिष्ट समयभित्र समूहबीच छलफल गर्दै प्रत्येक उम्मेदवारले व्यक्तिगत प्रस्तुति गर्नुपर्नेछ । यस परीक्षणमा मूल्याङ्कनको लागि देहाय अनुसारको ३ जना भन्दा बढीको समिति रहनेछ ।

आयोगका अध्यक्ष वा अध्यक्षले तोकेको सदस्य	— अध्यक्ष
आयोगका सदस्य	— सदस्य
मनोविज्ञानवेत्ता	— सदस्य
दक्ष/विज्ञ (१ जना)	— सदस्य

Sample Questions

वस्तुगत (Objective Questions)

1. हाल प्राप्त काश्यप संहिता कसको पाण्डुलिपीको आधारमा तयार पारिएको हो ?

- A. पण्डित हेमराज शर्मा
- B. कविराज कृष्णकान्त अधिकारी
- C. श्री ३ चन्द्रशमशेर
- D. माथिका कुनैपनि होईनन

(Answer A)

2. विरेचन अतियोगमा तलका मध्य कुन वस्तिको प्रयोग गर्नु पर्दछ ?

- A. मात्रा
- B. अनुवासन
- C. पिच्छ्रा
- D. आस्थापन

(Answer C)

3. गृध्रसीमा रक्तमोक्षणको स्थान कुन हो ?

- A. जानु सन्धिको ४ अंगुल तल वा माथि
- B. क्षिप्रमर्म्को २ अंगुल तल
- C. गुल्फको ४ अंगुल तल
- D. उरुमुलमा

(Answer A)

4. शारङ्गधरको अनुसार बाल रोगको संख्या कति हुन्छ ?

- A. १८
- B. २०
- C. २२
- D. २४

(Answer C)

5. आयुर्वेद चिकित्सा परिषद २०४५ अनुसार अध्यक्षको नियुक्ति कसले गर्दछ ?

- A. नेपाल सरकार
- B. निर्वाचन द्वारा
- C. लोक सेवा आयोग द्वारा
- D. कुनै पनि होइन

(Answer A)

विषयगत (Subjective Questions)

१. प्राचिन र अर्वाचिन दृष्टिले रोगी परीक्षाका बारेमा लेख्नुहोस । १०
२. स्तम्भन र ग्राहिको भिन्नता लेखि निम्न द्रव्यहरूको आमयिक प्रयोग रस गुण वीर्य विपाक लेख्नुहोस ।
क) किराततित्त ख) कुटकी ग) जटामांसी १० (४+३+३)
३. क) शल्य भनेको के हो ? व्रण बारे संक्षेपमा लेख्नुहोस । ५ (२+ ३)
ख) शिरोरोगको संख्या कारण लक्षण र उपचार लेख्नुहोस । ५
४. ग्रहणी रोगको निदान पूर्वरूप लक्षण चिकित्सा पथ्य अपथ्य लेख्नुहोस । १०
५. नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन, २०५३ तथा स्वास्थ्य सेवा नियमावली, २०५५ मा उच्च शिक्षा अध्ययन गर्न पाउने के के आधारहरू छन लेख्नुहोस । १०

.....